

Vážené a ctené matky,
milé staré mamy – ženy

Deň 8. marec je označený ako Medzinárodný deň žien vo väčšine kalendárov vo svete.

Kde a kedy sa začala tradícia MDŽ? Už vo februári 1909 sa prvýkrát uskutočnili oslavy v USA. Jeho ustanoveniu predchádzalo viacero štrajkov a demonštrácií v New Yorku a Chicagu, kde ženy požadovali vyššie mzdy, kratší pracovný čas a volebné práva.

Na území Slovenska a Čiech sa ustanovil v roku 1921. Až v roku 1975 Organizácia spojených národov uznala MDŽ ako sviatok, ktorý sa bude pripomínať ako medzinárodný sviatok žien.

Tradíciu MDŽ sa nepodarilo potlačiť ani fašizmu. Spomienky na tento deň sa konali aj v tých najťažších podmienkach – v koncentračných a pracovných táborech.

8. marec znamená pripomínať si potrebu rovnosti príležitostí žien a mužov a predstaviť si svet, v ktorom si ženy môžu byť isté, že na ich hodnotách a názoroch záleží.

Žena prináša radosť, je časťou slnka, jeho najhrejivším lúčom. Šíria okolo seba fluidum ľudské, nenahraditeľné ako matky, manželky, babičky, priateľky, kolegyně.

Denne sa staráte o svojich najbližších, vyprevádzate deti do jasiel, škôlok a do školy, aby ste sa mohli zaradiť do pracovného procesu. Po práci Vás čaká ďalšia „zmena“ a povinnosti v domácnosti. Raz ťažšie, raz ľahšie. A za nimi sa ukazuje budúcnosť. Dnes ešte batola v plienočkách, zajtra človek, ktorý bude navracovať zdravie, lietat do vesmíru, konštruovať vynálezy a iné.

Roky bolo zvykom, že žena bola tou „čo udržiavala oheň v kozube“ a muž sa staral „o paliwo“. Rokmi sa situácia podstatne zmenila. Z mladých žien sa stávajú podnikateľky, političky, vedecké pracovníčky a iné odborničky.

Každá žena chce byť ľúbená, chce počúvať povzbudivé slová a prejavovať sa ako láskavá žena a matka. Ani vojny a prírodné katastrofy úplne nezničili život na zemi, nezničme si ho ani my vzájomnou nevráživosťou.

Riadme sa srdcom a rozumom a svet nezanikne. Vzdajme hold milujúcim matkám a všetkým ženám.

Vyslovujem Vám veľké poďakovanie za dennodennú neľahkú a zodpovednú prácu – prácu pre lepšie roky zajtra.

Želám zdravie, veľa tvorivých síl, radosť z práce a veľa osobného a ľudského šťastia.

Pavol Sečkář, predseda SZPB

Štát, ktorý ľudáci propagovali ako veselú operetu

V mnohých reportážach ľudáckych novín okrem kultu A. Hlinku a J. Tisu figurovalo množstvo anonymných ľudí, ktorí „spontánne“ vyjadrovali podporu nastoleným ideológiám štátu. Táto psychologická hra medzi vodcami a masami sa v teórii totalitných režimov označuje ako magická moc. Fotografia Jozefa Teslika pochádza z osláv II. celoštátneho nástupu Hlinkovej mládeže v roku 1943. Záber je zo zhromaždenia na Firnšnáli, dnešnom Námestí slobody v Bratislave.

Foto: archív Múzea SNP

Martin Krno

Foto: archív Múzea SNP

Vojnový slovenský štát disponoval učenlivými propagátormi svojej v mnohých ohľadoch nehumánnej politiky. Podľa vzoru hitlerovského Nemecka vznikol už 18. októbra 1938, teda niekoľko dní po vzniku autonómie Slovenska, špecializovaný Úrad propagandy pod vedením novinára s nacistickou orientáciou, budúceho ministra vnútra, vicepremiéra a dlhoročného hlavného veliteľa Hlinkových gárd Alexandra Macha.

V rokoch 1941 až 1945 bol šéfom tohto úradu pôvodným povoláním námorník, publicista a nadaný spisovateľ Tido J. Gašpar. O úlohách tejto inštitúcie povedal: „Bolo

treba mixovať veci, ktoré svetu hovorili o nás, a bolo treba vkusne garnírovať a servírovať veci, ktoré o svete hovorili nám.“

Súhlas HSLS bol od začiatku nevyhnutný pri vydávaní politických a výchovných časopisov a publikácií, pri šírení prejavov príslušníkov slovenského národa tlačou, filmom i rozhlasom s výnimkou prezidenta, členov vlády a poslancov. Ľudácka propaganda prostredníctvom kampaní – jedna z nich prebehla pod heslom U nás sa zdraví na stráž! – mala vyzdvihovať „kladné hodnoty“ kresťanskej spoločnosti, nekriticky oslavovať „trvalé svetlá“ a údajné ikony národnej pospolitosti. Súčasne zatracovať akési pokrokové prežitky a inkriminovať tzv. škodcov slovenského národa.

(Pokračovanie na str. 5-6)

Vymyslený ľavicový extrémizmus

Sofia Prátorová

Slovenská vláda považuje ochránarov za ľavicových extrémistov. Hoci na zhoršujúce sa klimatické podmienky upozorňujú svetoví ekológovia i aktivisti, činnosť tých slovenských označila vládna Správa o bezpečnosti za rok 2019 za prejavy ľavicového extrémizmu.

Iniciatíva Klíma tá potrebuje spustila minulý rok petíciu Za klímu, za budúcnosť. Žiada v nej vyhlásenie stavu klimatickej núdze. Zároveň s tým požaduje, aby vláda pripravila strategický plán, vďaka ktorému by Slovensko dosiahlo uhlíkovú neutralitu v roku

2040. Poslednou požiadavkou petície je, aby Slovensko podporilo sprísnenie klimatických cieľov navrhnutých Európskou úniou.

Petíciu podpísalo vyše 120 000 ľudí. Minister životného prostredia Ján Budaj odporučil výboru pre pôdohospodárstvo a životné prostredie, aby bola petícia prerokovaná v parlamente, čo výbor napokon odobril. Rokovanie by sa malo konať v marci.

Riešenie klimatickej krízy očividne zaujíma čoraz širší okruh verejnosti a zdá sa, že politici sú pripravení začať sa tejto téme venovať dôslednejšie. Napriek tomu vládni predstavitelia pokojne hlasovali za dokument, ktorý konkrétne iniciatívy environmentálnych aktivistov považuje za ľavicový extrémizmus.

(Pokračovanie na str. 3)

Princípy fašizmu sa nezmenili

Jakub Drábik, historik, HÚ SAV

Základom fašistickej ideológie je predstava jednoduchého sveta, plného jasných odpovedí a rýchlych riešení. Fašisti tvrdia, že hovoria v mene národa a opONENTI mu škodia. Fašisti boli a sú presvedčení, že žijú v čase úpadku, že demokracia je dekadentná, všetci politici skorumpovaní, kultúra sa rúti do skazy pod cudzími vplyvmi, hospodárstvo je v kríze a celá spoločnosť smeruje do záhuby.

Do tohto obrazu potom vstupujú s prísľubom nového očisteného sveta, kde bude lepšie všetko a každému, kto sa pridá na správnu stranu. Samozrejme, jediný, kto polepšený svet môže priniesť a zachrániť národ pred jeho nepriateľmi, sú oni.

Problémov s touto víziou je niekoľko. Podľa fašistov za úpadok národa, za naše chyby nezodpovedáme my sami, ale vnútorní alebo vonkajší nepriatelia, ktorých vykreslia v najhorších farbách. Ich spektrum bolo už od 30. rokov široké: iné národnosti, vybrané profesie či spoločenské vrstvy. Cieľom útokov boli Židia, nekonformní kresťania, bankári, demokratickí politici, liberáli, Slovania, Rómovia, „dekadentní“ umelci, sexuálne menšiny, aj vedci, ktorých závery fašistom nevyhovovali.

Kým sa pôvodná fašistická politika v Taliansku zamerala na očistu od liberálov, boľševikov či bankárov, jej nacistická mutácia v Nemecku na očistu pozerala cez rasové teórie. Po židoch mali prísť na rad Rómovia a Slovania – Poliaci, Rusi, Ukrajinci, Bielorusi... a aj Slováci.

Hlúpa predstava sveta

Predstava, že vlastný národ je lepší ako ostatné a neúspech je dielom škodcov, býva spočiatku

lákavá. Ale keď fašisti nadobudnú silu a „nepriateľov“ sa reálne zbavujú aj masovým vraždením a genocídou, trpia všetci. Aj mnohí z tých, čo im uverili.

Navyše je táto predstava hlúpa. Svet nie je čierno-biely a za naše chyby a problémy nezodpovedá imaginárna skupina nepriateľov. Ak urobíme zlé rozhodnutie, ak si zvolíme zlú vládu, ak umožníme politikom,

ky fašisti sami seba takto nenazývajú. Používajú pozitívne znejúce označenia, ako vlastenci, patrioti, konzervatívci.

Fašizmus prináša nové témy, nových nepriateľov, novú rétoriku, využíva nové formy komunikácie, nové technológie. Je preto ťažšie si ho včas všimnúť. Rozoznať ho však vieme podľa základov jeho ideológie: podľa úsilia o mocenské, aj ná-

aby plagizovali, či s rôznymi podnikateľmi rozkrádali štátny majetok, nie je to výsledok medzinárodného sprisahania. My sme im to umožnili tým, že sme ich zvolili, že ich nekontrolujeme, sme nečinní. A nevyrieši to za nás žiaden diktátor či populista. Spoločnosť sa môže len na seba. Treba využiť možnosti, ktoré nám ponúka demokracia.

Fašizmus sa po porážke musel zmeniť. Pochodovanie v uniformách so zdvihnutou pravicou a hákovým krížom na ruke dnes politické body neprinesie, iba ak väzenie. Fašizmus svoju skutočnú ideológiu skrýva a tvári sa, že dodržiava zákony. Až na výnim-

silné „očistenie“ národa, rasy, či civilizácie od „nepriateľov“ a vytvorenie novej spoločnosti založenej na nedemokratických princípoch. Dnes sa nemusíme mať na pozore pred fašistickým delostrelectvom, letectvom a tankami, ale pred fašistickým jazykom.

Nebezpečenstvá pre demokraciu

Zároveň nie je fašizmus jediným ohrozením demokracie. Predstava, že by mohol vzniknúť skutočne fašistický totalitný štát, sa nezdá reálna. Reálnejšou hrozbou pre demokraciu sú skôr formy autoritarizmu, ktoré nie sú vo svojej podstate

fašistické. Donald Trump, Viktor Orbán, Vladimir Putin, a podobní politici nie sú fašisti. Ani čínska diktatúra nie je fašistická. No zároveň títo ľudia nie sú demokrati.

Ohrozená demokracia

Mnohí autoritári či diktátori ľuďom dnes ponechávajú istú mieru slobody a demokracie. Tam, kde vládnu, sa dá podnikáť, cestovať, vyberať si filmy či hudbu. Majú voľby a formálne existuje šanca na zmenu politických špičiek, hoci je skôr hypotetická. Najviac sa usilujú ovládnuť médiá, aby mohli kontrolovať tok informácií a šíriť strach, ktorý potom využijú vo svoj prospech.

Takýmto ľuďom ide o politickú moc. To nie je fašizmus, lebo fašisti sa snažia ovládnuť celú spoločnosť. Demokracia je v ohrození, ak ľudia podľahnú strachu, ktorý takýto lídri vytvárajú. Ak uveríme, že nimi označené skupiny (mimovládne organizácie, „slniečkári“, liberálnejší kresťania, podporovatelia pápeža Františka) nám chcú len ublížovať a škodiť, môžu sa k moci dostať i u nás. Aj si ju udržať, ako sa to darí Orbánovi v Maďarsku alebo Putinovi v Rusku. Brániť demokraciu nie je ani dnes jednoduché. V 2. sv. vojne bol nepriateľ identifikovateľný a vojensky poraziteľný. Dnes je ťažké ho identifikovať a vojensky sa poraziť nedá, len pravdou a silou argumentov.

Najprv treba poraziť strach

Žijeme v zložitej dobe, ktorá bude ešte komplikovanejšia. Svet bude prepojenejší a zmeny sa šíria rýchlejšie. Ľudstvo čakajú nové výzvy ako klimatická kríza, či etické a morálne otázky spojené s novými technológiami. Žiť v demokracii, v slobode, no zároveň so zodpovednosťou za svoje činy môže pô-

sobiť stresujúco. Ľudia majú obavu o budúcnosť a svoje deti, chcú mať istoty. Ich strach je prirodzený.

Keď zrazu príde politik, ktorý predstaví jednoduchý svet, v ktorom sme my dobrí, cnostní a pracovití a za naše problémy je vinný niekto iný, môže sa to zdať príťažlivé. Jednoduché riešenia sú lákavé, lenže málokedy správne. Už sa nám to v dejinách stalo mnohokrát a väčšinou s katastrofálnymi dôsledkami.

Potrebujeme vládu, ktorá bude svoju podporu a legitimitu čerpať zo schopnosti riešiť reálne problémy a nie z emotívneho apelu na prízemné ľudské pudy. Citliví by sme nemali byť len na prejavy fašizmu, ale na akékoľvek porušovanie ľudských práv, nespravodlivosť, narušenie slobody či podkopávanie demokratických inštitúcií.

Poslanie Zväzu

Čerpajme z minulosti hrdosť a sebavedomie. Počiatky SZPB siahajú do roku 1945, keď v apríli vznikol Zväz slovenských partizánov a v máji Zväz protifašistických politických väzňov a ilegálnych pracovníkov. Ustanovovali sa ešte počas vojny, v ktorej ich prví členovia bojovali proti fašizmu so zbraňou v ruke. Dokázali prekonať strach a postaviť sa na obranu demokracie. Dnes nemusíme prekonávať strach zo smrti, ale prameniáci v predsudkoch, ktorý sa mení na nenávisť voči nepoznanému alebo inému.

Ako zakladatelia SZPB, i jeho dnešní členovia nech sú v prvej línii boja proti strachu a za demokraciu. SZPB je jednou z najstarších fungujúcich mimovládnych organizácií na Slovensku, s vlastnou tradíciou boja za demokraciu, za práva menšín a za slobodné médiá. Tak, ako to považovali za samozrejme jeho zakladatelia, aj dnes patrí k jeho podstate boj proti nenávisti, nespravodlivosti, neznašanlivosti a rasizmu. To je poslanie antifaašizmu.

Vaše dane pre SZPB

Vyzývame svojich členov, priateľov a sympatizantov, aby využili možnosť poukázania 2 % podielu zaplatenej dane z príjmov a poskytli tak podporu pre našu činnosť v roku 2021.

SZPB bol k tomuto účelu zaregistrovaný dňa 18. 11. 2020 v zozname prijímateľov 2 % dane v Notárskom centrálnom registri (www.notar.sk) pod sp. zn. NCRIs 38948/2020.

Aktuálne tlačivo vyhlásenia už s údajmi SZPB je možné stiahnuť zo stránky www.szpb.sk

Ak si tlačivo chcete vyplniť sami, o prijímateľovi je potrebné uviesť tieto údaje:

Slovenský zväz protifašistických bojovníkov
So sídlom Štúrova 14/8, 811 02 Bratislava – Staré Mesto
Právna forma: Občianske združenie
IČO: 00177431

Tlačivo po vyplnení je potrebné podať na daňovom úrade spolu s potvrdením o príjme, ktoré vystaví zamestnávateľ v prípade, ak ste zamestnancom do 30. 4. 2021.

Ak ste podnikateľom podávate vyhlásenie k 2 % dani priamo v daňovom priznaní do termínu podania daňového priznania na daňový úrad.

Za Váš príspevok a prejavenu dôveru vopred ďakujeme.

Ústredná rada SZPB

Kontakt: e-mail: ekonomka@szpb.sk

telefón: 02/38104942, 0911 151512

www.szpb.sk

Nulové doplatky za lieky s rezervami

Richard Raši, poslanec NR SR (Hlas – SD)

Keď naša ľavicová vláda pred časom zaviedla preplácanie doplatkov za lieky pre seniorov, nevedeli tomu pravičiarri prísť na chuť. Vraj to škodí verejným financiám, vraj na to nemáme, vraj treba šetriť na horšie časy. Ale my sme išli ďalej. Pred niečo viac ako rokom sme zákonom zaviedli trinásť dôchodok vo výške 450 € pre každého dôchodcu. Za celoživotnú prácu, za vychované deti, za budovanie Slovenska.

Nedávno ho naši seniori mali dostať, ale... Sami viete ako to dopadlo. Súčasná pravicová vláda trinásť dôchodky

zrušila, rozdala sociálne dávky v sotva polovičnej výške a sľubovala, že to bude seniorom kompenzovať, okrem iného aj nulovými doplatkami za lieky. Malo sa tak stať od prvého januára tohto roka, ale to by tu nesmel vládnúť chaos, arogancia a neochota vládnej koalície.

Po dlhom čakaní sme sa teda vo februári dočkali. Vláda konečne predložila do parlamentu návrh zákona, ktorý má priniesť nulové doplatky pre seniorov. A aj keď bol okolo prijímania tohto zákona opäť chaos a zmätok, aj keď bude platiť až od budúceho roka a aj keď má svoje slabiny, tak my členovia strany HLAS – sociálna demokracia sme ho podporili.

Zákon totiž prináša pokrok najmä v spôsobe ako budú nulové poplatky realizované. V dobe, keď sme do nášho právneho systému mechanizmus nulových doplatkov zavádzali, nebolo možné už pri vyberaní lieku určiť komu doplatok kompenzovaný má byť a komu ho kompenzovať netreba. Jediným riešením bolo teda pri výbere liekov doplatky uhrádzať a potom ich občanom vracieť.

Zníženie ceny už v lekární

Dnes však, vďaka pokroku v informatizácii, je konečne možné zaviesť taký systém, ktorý už pri vyberaní lieku umožní lekárníkovi zistiť, či pacient je alebo nie je od doplatku oslobodený. A vďaka tomu už dôchodcovia s nízkymi dôchodkami nebudú musieť čakať na vrátenie doplatkov niekoľko mesiacov, ale žiadne doplatky platiť nebudú, čím prakticky ušetria ihneď, pri každej návšteve lekárne.

Bohužiaľ, takýto systém sa nebude týkať dôchodcov, ktorí popri poberaní dôchodku brigádujú, alebo si inak privyrábajú. Títo, kvôli zhodnoteniu celkovej výšky ich príjmu budú musieť doplatky v lekární naďalej uhrádzať a poisťovne im ich vrátia, pokiaľ splnia kritériá, až po skončení kalendárneho štvrťroka.

O rok neskôr

Ale ako som zmieňoval, schválený zákon má stále ešte veľký priestor na zlepšenie. Aj keď vládni predstavitelia hovoria o nulových doplatkoch, nie

je to celkom pravda. Pri množstve liekov bude kompenzovaný iba doplatok, ktorý platí pre najlacnejší obdobný liek. Najmä pri dlhodobo užívaných liekoch, ktoré je treba nastaviť každému pacientovi individuálne, môžu platiť mnohí seniori aj po účinnosti tohto zákona stále nemalé doplatky.

Na veľkú škodu je aj odsunutie účinnosti zákona až na rok 2022. Ak ale už dali poslanci vláde na jeho aplikáciu takú veľkú časovú rezervu, rád by som veril, že to bude čas dobre využité a väčšina dôchodcov už od prvého januára 2022 nebude musieť pri návšteve lekárne nič platiť.

Vymyslený ľavicový extrémizmus

(Dokončenie zo str. 1)

Podľa Správy o bezpečnosti za rok 2019 boli „zvýšené aktivity slovenských ľavicových extrémistov pri nadväzovaní kontaktov so zahraničnými subjektmi organizujúcimi rôzne formy občianskej neposlušnosti či verejného odporu.“ Nevádza sa však, o aké konkrétne zahraničné subjekty ide, ani sa nespomínajú žiadne prípady občianskej neposlušnosti na území Slovenska. Jediný konkrétny príklad, ktorý správa uvádza, je kampaň Fridays for Future (Piatky za budúcnosť), v rámci ktorej sa konali občianske protesty – tzv. Klimaštrajky – v niekoľkých slovenských mestách. Tie však mali podľa správy pokojný priebeh – prečo sú teda uvedené ako príklad ľavicového extrémizmu?

Greenpeace: Nie sme extrémisti

Programová riaditeľka organizácie Greenpeace Slovensko Katarína Juríková síce podotkla, že aktivity Greenpeace v Správe spomenuté neboli, napriek tomu však vyjadrila svoje znepokojenie: „To, že aktivity, ako štrajk proti klimatickej kríze, sú spojené s ľavicovým extrémizmom, nepovažujeme za vhodné.

Už len spomenutie klimatických štrajkov v spojitosti s extrémizmom vrhá zlé svetlo na tieto aktivity. Na klimatických štrajkoch nevidíme nič, čo by akýmkoľvek spôsobom súviselo s extrémizmom alebo ohrozovalo bezpečnosť štátu. Považujeme ich za bežný prejav občianskej angažovanosti v téme boja proti klimatickej kríze.“

Ďalej zdôrazňuje odhodlanie organizácie i naďalej bojovať za zlepšenie životného prostredia, odmietajúc akýkoľvek ideologický motív, ktorý by stál za touto činnosťou: „Greenpeace bude pravdaže aj naďalej pokračovať v aktivitách, ktoré sa snažia zabezpečiť udržateľnú a dôstojnú budúcnosť nás a ďalších generácií. Naším zámerom nie je propagovať žiadnu politickú ideológiu, ale hovoriť čisto o potrebách ochrany životného prostredia a zásadných systémových zmenách, ktoré by stlmili katastrofálne dôsledky klimatickej krízy a straty biodiverzity.“

Ochranári sú dôležití

Stav životného prostredia je skutočne podstatnou témou, na ktorú nesmieme zabúdať ani v období, kedy je stredobodom svetovej pozornosti pandémie. Minulý rok vydala Európska

environmentálna agentúra (EEA) komplexné zhodnotenie stavu životného prostredia s názvom *Životné prostredie Európy – stav a perspektíva 2020 (SOER 2020)*. Tento dokument na jednej strane hovorí o pozitívach, ktoré boli v posledných rokoch dosiahnuté – došlo napríklad k pokroku v zmiernení zmeny klímy či znižovaní emisií skleníkových plynov. Napriek tomu však autori vyzývajú európskych lídrov k tomu, aby opatrenia k zlepšeniu životného prostredia urýchlili a zintenzívnili, pretože tie súčasne síce zaznamenali úspech, ale

ani zďaleka nie dostačujúci.

Je teda nepochybné, že aktivity environmentálnych organizácií sú dôležité. Nemali by sme sa uchýľovať k ich spolitizovaniu, či dokonca k tomu, aby sme ich označovali za ex-

tremizmus. Extrémna bude až situácia, do ktorej sa svet o pár rokov dostane, ak s tým niečo neurobíme.

Dôležitým faktom, na ktorý K. Juríková upozorňuje, je výrazný rozdiel medzi opisom podoby pravicového a ľavicového extrémizmu v Správe o bezpečnosti: „Myslíme si, že tu je vidieť aj veľký nepomer zmieňovaných aktivít v porovnaní s pravicovým extrémizmom.“

Násilne vymyslený extrémizmus

Samozrejme, že je absurdné porovnávať pravicových extrémistov, akými sú napríklad členovia polovojenskej organizácie Slovenskí Branci, a environmentálnych aktivistov z iniciatívy Fridays for Future. Ako prejavy pravicového extrémizmu Správa spomína napríklad aj ši-

renie protirómskym a protiimigračným hesiám, čo, pochopiteľne, znamená určité bezpečnostné riziko – dá sa toto porovnávať k aktivitám organizácií požadujúcich zlepšenie zákonov v oblasti životného prostredia?

Návrh Správy o bezpečnosti každoročne vypracúva ministerstvo vnútra a formálne ju vláde a ešte predtým Bezpečnostnej rade predkladá priamo premiér. V prípade správy za rok 2019 už išlo o Igora Matoviča. V častiach venovaných extrémizmu je úplne evidentné úsilie jej autorov za každú cenu „rovnomenne“ rozdeliť extrémistické prejavy medzi pravicu a ľavicu. Evidentne neboli schopní nájsť akékoľvek akceptovateľné príklady ľavicového extrémizmu, pretože je zjavné, že sa na Slovensku nevyskytuje – dozaista nie vo viditeľnej, a už vôbec nie bezpečnost' ohrozujúcej miere. A tak si to odniesli environmentálni aktivisti. Namiesto násilného dokazovania existencie v skutočnosti neexistujúceho ľavicového extrémizmu by sa správa mala podrobnejšie zaoberať existujúcim extrémizmom, ktorý predstavuje reálny problém. A nie usilovať sa o nastolenie neobjektívnej „rovnováhy“ medzi ľavicovým a pravicovým extrémizmom očierňovaním organizácií, ktoré bojujú za našu budúcnosť.

Ilustračné obrázky (zdroj: pixabay.com)

Zodpovednosť za to, čo sa

Martin Krno

Rojčenie niektorých ľudí o tom, že Slovenský štát mohol existovať aj po porážke nacistického Nemecka, je úplný nezmysel. Tvrdí generálny riaditeľ Múzea SNP Stanislav Mičev v rozhovore pri príležitosti 82. výročia totálneho nástupu ľudáckeho režimu.

Jozef Tiso pricestoval 13. marca 1939 na Hitlerovo pozvanie do Berlína. Prečo si nemecký vodca pozval práve jeho, keď mal v tom čase v Hlinkovej slovenskej ľudovej strane aj oddanejších politikov?

Hitlerovi vyjednávači najskôr oslovili Karola Sidora, ktorý bol predsedom autonómnej vlády po Homolovom prevrate. Ten to však odmietol. Nasledovala ich cesta na faru do Bánoviec nad Bebravou za Tisom, ktorý po porade s vedením HSĽS pozvanie prijal a odcestoval do Berlína. Tam ho už prijali na úrovni hlavy štátu.

Z hľadiska záujmov nacistického Nemecka to bola správna voľba. Kto mu v tom čase v otázkach Slovenska najviac radil? Minister zahraničných vecí Joachim von Ribbentrop alebo jeho „miestodržiteľ“ vo Viedni?

Nacistická politika voči Československu oklieštenému po Mníchove bola celkom jasná. Vyvolať vnútorné rozpory a následne zakročiť, aby zabránili vnútorným nepokojom. Na jednej strane Nemci ubezpečovali svojou podporou ústrednú vládu v Prahe, na druhej pomáhali radikálom z radov ľudákov vyvolávať napätie na Slovensku, hlavne v Bratislave, a umožni-

li vysielat' vysielateľke radikálov z Viedne.

Vieme, čo vlastne predtým vedel Hitler o Slovensku? Neskôr hádam z nacistických pohľadov najviac, najmä z ekonomického hľadiska, Hermann Göring, nie?

Slovensko bolo pre Hitlera len časťou štátu, ktorú chcel stoj čo stoj získať pod sféru vplyvu nacistického Nemecka. Išlo tu o premyslenú hru, ktorej realizáciu mu umožňoval aj vajatavý postoj západných veľmocí. Británia nemala veľký záujem o stredoeurópsky priestor a Francúzsko vtedy už na svoj vplyv rezignovalo. Celá stredná Európa bola ponechaná napospas expanzívnej politike Berlína. Slovensko sa malo navonok stať výkladnou skriňou nastickej ústretovej politiky voči malým národom usilujúcim sa o samostatnosť.

Známe je Hitlerove vyjadrenie o Tisovi, z ktorého vyplývalo jeho milé prekvapenie ako „ten farárík zo Slovenska“ asistuje pri transportoch slovenských Židov. Poznáme ešte nejaké iné jeho vyjadrenie týkajúce sa Slovenska?

Na adresu Slovenska je u Adolfa Hitlera málo vyjadrení a podobne je to aj u Jose-

pha Goebbelsa. Jediné, čo potrebovali bolo, aby Slovensko dodržiavalo spojenecké nerovnoprávne zmluvy, ktoré hospodársky a v oblasti zahraničnej politiky úplne vychádzali v ústrety potrieb nacistického Nemecka. Ľudáci tieto pod-

mienky úzkostlivo plnili. Keď sa však chceli hrať na akúsi vlastnú politiku, nacisti na rokovaniach v Salzburgu zakročili a obrátili politický kompas smerom, ktorý im absolútne vyhovoval. Postavenie Tisa na čele strany a štátu nikdy nepochybnili a on ich nikdy nesklamal. Až do trpkého konca stál po ich boku.

V očiach konzervatívneho katolíckeho kňaza musel byť Hitler ako nezaboh antikrist. Čím si získal führer u Tisu tú oddanosť doslova až za hrob?

Hneď po vzniku Slovenského štátu sa začal veľmi intenzívne vytvárať mýtus o naplnení tisícročného úsilia nášho národa po vlastnom štáte. Táto legenda však nezodpovedala ani politike HSĽS pred rokom 1939. Cieľom tejto strany bolo

kokrát odvolávajú, vraj keď mu Vatikán nariadoval, aby odstúpil z funkcie prezidenta či pri pamätnom vyznamenávaní po potlačení Povstania... Je zdokumentované, že Banskej Bystrici, Zvolenu a Breznu hrozilo zvrátenie so zemou?

Hitlerovi Tiso absolútne vyhovoval. Zo všetkých ľudáckych politikov mal najväčšiu charizmu a podporu medzi ľuďmi. Nacisti ho celý čas považovali za najvhodnejšiu osobu na čele štátu, ktorá je schopná zabezpečiť relatívny pokoj v nacistickom podbruší. Čo sa týka vyznamenávania v Banskej Bystrici, nacisti si dali na tejto ceremónii veľmi záležať a Tiso urobil len to, čo od neho chceli. Až neskôr sa začali okolo tohto aktu vytvárať legendy, aby aspoň trochu ospravedlnili jeho konanie. Nacisti na Slovensku nemali prostriedky na to, aby mohli nimi vykonať zničenie spomínaných troch miest. Okrem toho boli na území svojho spojenca a takýto akt by bol kontraproduktívny. Nie sú najmenšie dôkazy, že by voči Tisovi vzniesli akékoľvek vyhrážky, aby uskutočnil vyznamenávanie na námestí v Bystrici.

Keď sa opakovane aj na vyššej politickej úrovni prijíma benevolentnejší prístup k Tisovi a vôbec k vojnovému slovenskému štátu, nezapríčiňujeme to aj glorifikáciou jeho ideového a politického otca Andreja Hlinku? Najnovšie v relácii verejnoprávnej televízie Slovenský panteón.

Jozef Tiso je politicky zodpovedný za vývoj na Slovensku už od jesene 1938 a až do konca vojny na našom území. Postupná demontáž demokratickeho zriadenia, prerokovanie politických oponentov, bezprecedentné prenasledovanie rasovo odlišného obyvateľstva, najmä Židov, a tak ďalej. No a čo sa týka Andreja Hlinku pomôžem si citátom z knihy Romana Holeca s názvom Hlinka. Otec národa? Podľa mňa v skratke vystihuje to, na čo sa pýtate: „Rovnako však v ňom možno vidieť človeka, ktorý si pestoval svoj kult a autoritárskymi postojmi dláždil cestu režimu, ktorý sa – už po jeho smrti – vďaka priaznivému kontextu presadil na Slovensku.“

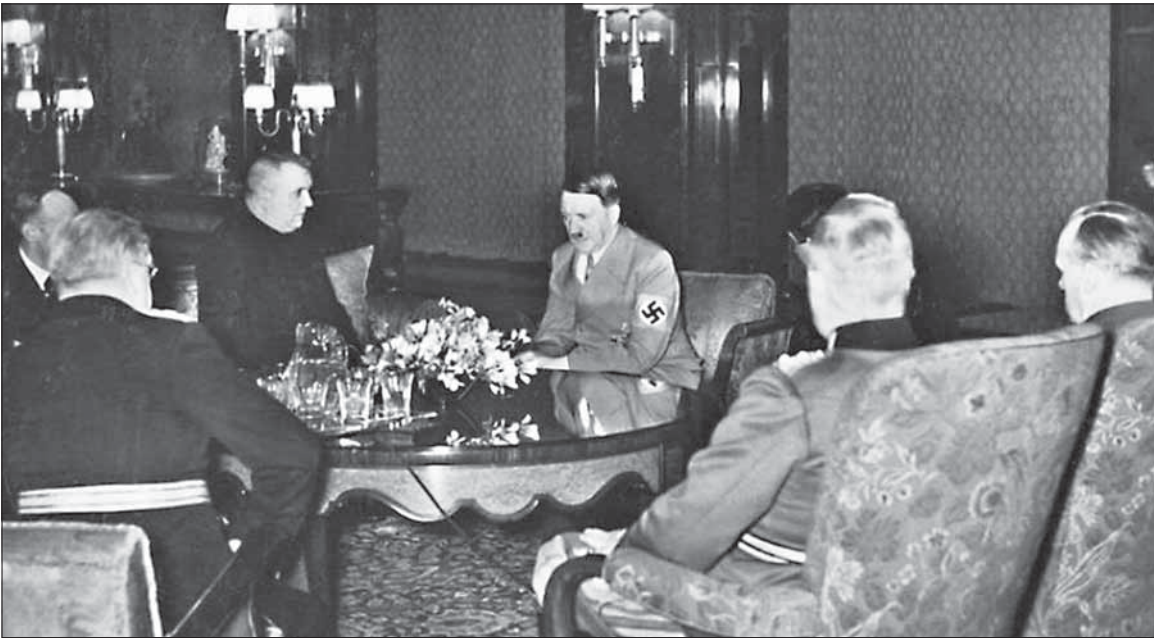
Slovenský štát sa nezrodil za jedinú noc z 13. na 14. marca. Niečo mu predchádzalo a už pred udelením autonómie tu bola pripravená inštitucionálna politická sila – HSĽS. Do akej miery Hlinkova strana zodpovedala vtedajším predstavám o fungujúcej demokratickej spoločnosti a v nej pôsobiach politických strán?

S. Mičev počas osláv 76. výročia SNP v Banskej Bystrici.

tu dialo, nesie špička HSĽS

Jozef Tiso a Ferdinand Ďurčanský počas rokovania s ríšskym kancelárom Adolfom Hitlerom 13. marca 1939 v Berlíne.

HSĽS bola konštantnou politickou silou na československej politickej scéne dokonca aj so svojou účasťou na vládnej moci v rokoch 1927 až 1929, či s podporou kandidatúry Eduarda Beneša na post prezidenta v decembri 1935. Ako už bolo uvedené pri osobe Hlinku, mala prostredníctvom neho, ale nielen cez jeho osobu, sklony k autoritárstvu a v časti členstva sa vyprofiloval obdiv k fašistickým režimom. To naznačovalo, kam by sa HSĽS mohla posunúť, ako sa napokon aj stalo, v prípade stúpajúcej sily týchto hnutí a strán v okolitých krajinách.

Iste aj HSĽS prechádzala istým vývojom. Kedy však prekročila určitú mieru ešte trpeného autoritárstva v rámci svojej štruktúry aj navonok? Na piešťanskom zjazde v septembri 1936? Akú úlohu tam zohral starnúci a chorľavý Hlinka?

Piešťanský zjazd sa v tejto súvislosti, samozrejme, často spomína. Tak isto stretnutie Andreja Hlinku s predstaviteľmi Sudetonemeckej strany vo februári 1938 na ružomerskej fare. U časti členstva však fašizujúce tendencie boli prítomné oveľa skôr. Reprezentoval ich hlavne Vojtech Tuka a jeho Rodobrana, ktorá ako polovojenská organizácia strany fungovala v rokoch 1923 až 1929 a následne ju obnovili v rokoch 1938 až 1940. Jej úlohu neskôr prevzala Hlinkova garda. Pokiaľ ide o piešťanský zjazd, zacitujem Roberta Arpáša z jeho článku s titulom Piešťanský zjazd ako medzník na ceste HSĽS k totalite: Neoficiálnu verziu rezolúcie zostavili mladí radikáli – K. Sidor, J. Ďurčanský, A. Mach, A. Vašek a iní mladí akademici – „nástupisti“. Odmietali v nej „spoluprácu s medzinárodnými reprezentantmi materialistickej ideológie a židobolševickej anarchie“. Zároveň vyslo-

vovali svoju pripravenosť vstúpiť „do spoločného protikomunistického frontu na strane tých národov, ktoré sú vedené kresťanskými zásadami“. Pretože ju predsedníctvo ľudovej strany nebolo ochotné ani len pripustiť do diskusie, prehovoril Sidor Hlinku, aby na zasadaní pléna prečítal verziu radikálov, a nie oficiálnu rezolúciu predsedníctva. Hlinka, očarený dynamikou a pribojnosťou nastupujúcej generácie ľudákov, mu vyhovel. Delegáti zjazdu, už pripravení schváliť všetko navrhnuté vedením strany, rezolúciu, v domnení, že ide o oficiálnu verziu predsedníctva, nadšeným potleskom schválili.

Hitlerovské Nemecko malo viacero spojencov, ale napríklad Taliansko a Maďarsko až do roku 1944 neposielali svojich Židov do koncentračných táborov. Bulharsko sa zase nepodieľalo na nacistickej anabáze do Sovietskeho zväzu. Do akej miery bolo ľudácke Slovensko samo iniciatívne v týchto otázkach?

Čo sa týka vstupu Slovenska do vojny proti ZSSR, tak treba povedať, že sme boli prvou cudzou armádou, okrem nemeckej, ktorá sa zúčastnila na pláne Barbarossa. Podobne to bolo s deportáciami Židov. Pokiaľ ide o ich transporty, podľa všetkého to bola slovenská strana, ktorá bola na začiatku iniciatívna. Mnohí tvrdia, že nebolo inej cesty. Ako svedčia príklady z iných krajín, tak to možné bolo. Pohodlnejšie však bolo vyhovieť a pri deportáciách musím konštatovať, že túžba ľudákov po židovskom majetku bola oveľa väčšia než láska k blížnemu.

Nezanedbateľná časť obyvateľstva toto všetko schvaľovala. A určite nešlo iba o úradníkov, ktorí po vyhnaných Čechoch obsadzovali uvoľnené posty,

čiatku vojnu v Sovietskom zväze brali ako vzdialenú udalosť, ktorá akoby sa ich netýka. Vojaci vracajúci sa z východného frontu však prichádzali s hrôzostrašnými správami o vyčíňaní nacistov, čo postupne menilo postoje slovenskej spoločnosti.

Akú úlohu v nazeraní na Slovenský štát zohral koniec vojnových konjunktúry, opakované porážky nacistického agresora na východe, juhu a napokon i na západe?

Vo vašej otázke sú zhruba načrtnuté aj odpovede. Zmena myslenia bola postupná. Odboj tu bol prítomný už od jesene 1938, ale k jeho aktivizácii došlo najmä v priebehu roku 1943 a vyústilo to podpísaním Vianočnej dohody. Zjednotenie protifašistického odboja na tejto platforme bolo základom pre prípravu ozbrojeného vystúpenia proti kolabujúcemu režimu.

Čím si vysvetľujete, že okrem opozície pôsobiacej v ilegality, tu boli vplyvné vrstvy obyvateľstva, ktoré sa možno aj napriek pomerne slušnému sociálnemu a spoločenskému statusu nestotožnili s ľudáckym režimom? Napríklad časť dôstojníkov Slovenskej armády, sudcov, dnes by sme to nazvali hospodársky manažment, tvorivá inteligencia či evanjelická cirkev, hoci tá popri katolíckemu kléru musela hrať až druhé husle...

Netreba zabúdať ani na nesúhlasiacich katolíckych kňazov, lebo aj takých nebolo málo. Slovenská inteligencia sa formovala v čase existencie demokra-

tického Československa. Život v jednej z najdemokratickejších krajín vtedajšieho sveta zanechal v ich vedomí nezmazateľnú stopu. Prečítal som mnoho spomienok ľudí, ktorí boli v odboji, a toto je základný motív, ktorí ich viedol do tábora proti režimu. Samozrejme, boli tu aj konjunkturalisti, ktorí sa riadili podľa vychýlenia politického kompasu v neprospech nacistického Nemecka a jeho spojencov.

Slovenský štát podľa Tisových predstáv prestal de facto existovať 29. augusta 1944. Vy historici oprávnené nemáte radi otázky typu, čo keby... Ale ako by to bolo s hodnotením nielen tohto dočasného štátneho útvaru, ale vari i celého slovenského národa po skončení vojny, keby nebolo Povstania?

Slovenské národné povstanie je rehabilitáciou za kolaboráciu s nacistickým Nemeckom. Treba si uvedomiť, že s nacistami nekolaboroval slovenský národ, ale politická špička HSĽS, ktorá nesie plnú zodpovednosť za udalosť, ktoré sa v rokoch 1939 až 1945 odohrali. Rojčenie niektorých ľudí o tom, že Slovenský štát mohol existovať aj po porážke nacistického Nemecka, je úplný nezmysel. SNP a jeho predstavitelia sa s plnou zodpovednosťou prihlásili k obnoveniu Československa. Vychádzali z medzinárodno-politickej situácie a zabránili tomu, aby slovenský národ niesol zodpovednosť za svojich ľudáckych predstaviteľov.

Hroby slovenských vojakov na východnom fronte.

Štát, ktorý ľudáci propag

(Dokončenie zo str. 1)

Zneužívala na to ľudové tradície, ženičky vyobliekané v krojoch nemohli chýbať na nijakej prorežimnej manifestácii. Pri presadzovaní pochybných ideológií nového štátu – slovenského národného socializmu pod sloganom Za Boha a za národ! sa vytýhali z kontextu a prekrúcali citáty našich národných buditeľov, počnúc bernoľákovcami. Mach dokonca označil Ľudovíta Štúra za slovenského Hitlera 19. storočia.

Hlavným ideológom sa však stal profesor na Slovenskej univerzite Štefan Polakovič. Podľa neho láska k národu a viera v Boha musia byť najvyššími atribútmi nového štátneho zriadenia, no súčasne i prostriedkami na ospravedlnenie jeho zlyhaní. Tzv. kresťanský totalitarizmus sa stal protipólom zatracovaného liberalizmu, ktorý hlásaním slobody myslenia údajne vedie k roztrieštenosti národa a uvoľneniu mravov. Akoby sme počuli pár dnešných politikov...

Až do vstupu Slovenskej ar-

mády po boku nemeckého Wehrmachtu do agresie proti Sovietskemu zväzu sme mali čulé diplomatické vzťahy s Moskvou, pôsobil tu vyslanec Grigori M. Puškin. Napriek tomu sa v Bratislave konala výstava proti bolševizmu, ktorého počiatky jej organizátori kládli do doby Veľkej francúzskej revolúcie, pokračovali prelomovými udalosťami v rokoch 1848 a 1849, až sa dopracovali k trom ruským revolúciám na začiatku 20. storočia.

Na finančne náročnej expozícii prezentovali aj obrazy, ako Slováci v ČSR „trpeli pod jarmom židobolševizmu“. Za najväčší počin svetovej histórie považovali zrod Tretej ríše, pretože tým vraj Hitler zastavil nástup bolševikov v Nemecku. Provládne médiá aj Úrad propagandy vyzýval majiteľov podnikov v Bratislave a okolí, aby umožnili svojím zamestnancom, aby si ju prezreli. Štátne železnice po zakúpení lístku na výstavu poskytovali až 50-percentnú zľavu na cestovnom. Návštevnosť sa tým však výrazne nezdvihla.

Na Salzburškých rokovaníach 27. a 28. júla 1940 sa vedenie slovakštátu dozvedelo, že musí prispôsobiť socialistickému vzoru a prikrôčiť k revízii zahraničnej orientácie. Doplatil na to paradoxne fašistický radikál Hesel vziať kresiel šéfov rezortov zahraničia i vnútra. Pritom v marci 1939 napísal: „Slovenský národ, plný ho štátu, pozdravuje veľkého vodcu nemeckého národa. Pociťuje k nemu povinnosť vďačnosti, že v Mnichovskom princípu tvorí vlastný štát.“

Nemeckí vodcovia sa cez 2. svetovú vojnu na Slovensko veľmi nehrnuli, skôr tam počas letných prázdnin posielali na dobrú stravu svoje deti. Koncom roka 1941 sa však v Bratislave objavil guru nacistickej propagandy Joseph Goebbels. Na letisku vo Vajnoroch ríšskeho ministra vítal T. J. Gašpar. Na fotografii pred hotelom Carlton ho zdravia príslušníci HM.

Napriek protestom Svätej stolice Tiso neabdikoval z postu prezidenta. Naopak, v roku 1942 ho po prijatí vodcovského princípu podľa nemeckého vzoru vyhlásili za Vodcu strany a národa. Zákon o tom schválil Snem v zrekonštruovanom kláštore trinitárov na Župnom námestí, dnes známom ako stará budova NR SR. Na snímke rokovanie vedie predseda parlamentu M. Sokol, reční J. Tiso. V prednom rade sedí premiér V. Tuka (so šerpou), po jeho pravici A. Mach, F. Čatloš a ďalší členovia vlády.

Neoslobodzovali ako veselú operetu

...voj politický a ústavný systém na Ferdinand Durčanský, keď sa mu radosti nad samostatnosťou svojho nového štátu umožnil uplatnením ná-

Tri slovenské divízie sa zapojili po boku nacistického Nemecka do bojov proti Poľsku, čím ľudácka vláda niesla svoj diel zodpovednosti na rozpútání najväčšieho vojenského konfliktu v dejinách. Neoslobodzovali, ako sa v novinách tvrdilo, iba historické územia na hornej Orave a severnom Spiši, o ktoré Slovensko prišlo v rokoch 1918 až 1924 a po mníchovskej zrade na jeseň 1938, ale jednotky prešli i ďalej. Na fotografii pózuju slovenskí a nemeckí vojaci na obsadenom území s miestnym obyvateľstvom v Zakopanom.

Štyri dni pred oslobodením Bratislavy, v noci 31. marca 1945 vypravili z Justičného paláca do koncentračného tábora v Hornom Rakúsku piaty transport politických väzňov. Vo vyše stočlennej skupine boli národohospodári Július Vagač a Jozef Országh, reformovaný kňaz Štefan Štunda, členovia odbojovej organizácie Justícia, komunisti tlačári či povstaleckí velitelia Samuel Sekuris a Ján Ollárek. Po príchode do Mauthausenu nacisti všetkých zavraždili. Na druhý deň evakuovala „elita“ štátu pred postupujúcou Červenou armádou na Záhorie a odtiaľ na západ. Tisa, ktorý sa ukrýval v bavorskom kláštore v Altöttingu, začiatkom júna 1945 nevedomky prezradil americkým vojakom jeho osobný tajomník Karol Murín. Na fotografii vidíme prílet exprezidenta na Tri duby 29. októbra 1945.

Jozef Tiso bol ministerským predsedom Slovenského štátu od 14. marca do 26. októbra 1939, keď ho zvolil Snem za prezidenta Slovenskej republiky. Parlament vtedy rokoval v aule Univerzity Komenského (v rokoch 1939 až 1954 premenovanej na Slovenskú univerzitu). Súčasne bol predsedom HSLŠ, najvyšším veliteľom Slovenskej armády a Hlinkovej gardy.

Podľa preambuly Ústavy SR prijatej v júli 1939 všetka moc a právo v štáte nevychádza od ľudu, ale od Boha! Vzťah medzi zákonodarnou a výkonnou mocou bol veľmi nevyvážený v prospech výkonnej, čiže prezidenta a vlády. Tiso bol naďalej dekanom a farárom v Bánovciach nad Bebravou. Preto mnohé propagandistické akcie sa konali v tomto mestečku, vrátane Dní HM v júni 1941, na ktorých vystupoval ako rímskokatolícky kňaz.

Na politickom živote sa mohli podieľať i strany dvoch národnostných menšín: Magyar Párt Jánosa Esztrházyho a Deutsche Partei Franza Karmasina, ktoré sa pričínili o rozbitie ČSR. Už 8. októbra 1938 autonómna vláda odobrila karpatským Nemcom samosprávu, otvorené prihlásenie sa k programu nacistizmu, používanie symbolu hákového kríža a neskôr aj vytváranie polovojenských zborov Freiwillige Schutzstaffel. Po marci 1939 sa pri predsedníctve vlády vytvoril osobitný štátny sekretariát na čele s Karmasinom. Odštartovala sa tak nacistifikácia nemeckého obyvateľstva, vrátane toho, ktoré dovtedy podporovalo konkurenčnú Spišskú nemeckú stranu. Na fotografii reční Karmasin v roku 1940 na Dni nemeckých frontových vojakov.

Alexander Mach, v dlhom čiernom plášti, sa okrem radikálnej protidáckej propagandy (14. marca 1939 s pátosom oznámil v rozhlase vyhlásenie Slovenského štátu) zaoberal najmä vedením všemocného rezortu vnútra, ktorý prevzal po F. Durčanskom. Jeho partnerom v Berlíne sa stal dlhoročný ríšsky minister, právnik Wilhelm Frick. Ten patril medzi hlavných autorov protizhidských zákonov, bol posledným nemeckým protektorom Čiech a Moravy. Norimberský súd ho odsúdil na trest smrti.

Deň obrancu vlasti aj naším sviatkom

Martin Krno

Pochopiteľne, v komornej atmosfére sa opäť 23. februára vydali na Slavín s kyticami viacerí členovia Oblastného výboru SZPB v Bratislave spolu s predsedom Zväzu Pavlom Sečkárom a tajomníkom Ústrednej rady Villiomom Longauerom.

Pridali sa aj členovia oblastnej organizácie z Nových Zámkov. Tento deň v Ruskej federácii oslavujú ako Deň obrancu vlasti. Podobne i v Bielorusku, o čom svedčil veniec od zamestnancov veľvyslanectva tejto slovanskej krajiny, ktorí

nás predbehli. A 23. február je vlastne aj naším sviatkom. Viac sa na situáciu, keď bola na začiatku posledného roka prvej svetovej vojny pôvodná cárska armáda v rozklade a samotnú existenciu mladého sovietskeho štátu ohrozovali vojská nemeckého cisárstva.

Predseda Rady ľudových komisárov Vladimír I. Lenin podpísal 28. januára (podľa starého kalendára 15.) 1918 dekrét o zriadení Robotnícko-roľníckej červenej armády. Pod tlakom nepriateľskej ofenzívy sa uskuotočnili v Petrohrade, Moskve a v ďalších mestách práve 23. februára ľudové zhromaž-

denia, na ktorých sa mladí muži masovo hlásili do boja na obranu vlasti. Neskôr tento dátum vyhlásili za Deň Červenej armády, po jej reorganizácii v roku 1946

za Deň Sovietskej armády a vojensko-námornej flotily. V roku 2002 ruská Štátna дума rozhodla o sviatku pod novým názvom Deň obrancu vlasti.

Tak či onak, tento deň sa naďalej spontánne pripomína aj ako neoficiálny deň mužov, teda nielen tých, čo slúžia v ozbrojených zložkách, akýsi tandem MDŽ, ktorý je takisto v Rusku dňom pracovného pokoja. V Moskve sa tohto roku začali oslavy v utorok ráno pietnym kladením vencov k Hrobu neznámyho vojaka pri Kremľskej stene.

Zástupcovia SZPB napriek pandémie nechýbali ani tentoraz na Slavín, kde je pochovaných 6845 vojakov Červenej armády, ktorí položili svoje životy pri oslobodzovaní Bratislavy a priľahlých okresov. Veď 23. február rovnako ako 9. máj je predovšetkým ich sviatkom.

foto Vladimír Mikunda

To je náš pomník

Najstarší pomník vojakom ČA

Marián Lukáč

tajomník ObIV SZPB Michalovce

V Michalovciach stojí najstarší pomník vojakom Červenej armády na území bývalého Československa. A možno aj za jeho hranicami, veď dobrovolníci, ktorí cítili naliehavú potrebu vyjadriť vďaka občanov Michaloviec svojim osloboditeľom, ho postavili už 23. februára 1945. Umelecká hodnota nebola prvoradá, kamenári z mesta ho postavili od radosti, že od 26. novembra 1944 boli opäť slobodní.

Pomník je vysoký 250 cm, má štvorcovú základňu, ukončený je ihlanom a päťcípou kovovou hviezdou. Jeho umiestnenie sa často menilo. Pôvodne stál v parčíku pred budovou dnešného MsÚ na námestí Oslobodi-

teľov. Po rekonštrukcii centra mesta bol premiestnený do parku pri kaštieli. Od roku 1983 stojí na Hollého ulici. Dlhé roky chátral a hoci sa stal národnou kultúrnou pamiatkou, po roku 1989 si ho málokto všimol. Neprajníci a vandali ho chceli zlikvidovať. Skupina nadšencov, SZPB a vedenia mesta za pomoci sponzorov tomu síce zabránila, ale jeho okolie bolo aj tak upravované len sporadicky a o pamätník sa v podstate nikto nestaral.

Po nástupe nového vedenia ObIV SZPB Michalovce vďaka primátorovi Viliamovi Záhorčanovi a osobnej angažovanosti premiéra Petra Pellegriniho vláda vyčlenila financie na opravu pomníkov vojakom a partizánom na Bielej Hore, v Remetských Hámroch, Sobranciach a v Michalovciach. Stavebné zásahy do pamiatkovo

chráneného pomníka možné neboli, takže sme ho očistili, nanovo vysekali pôvodný nápis v ruštine a slovenčine, obnovili päťcípú kovovú hviezdú, zvýraznili písmo a upravili jeho okolie. Obnovili sme sokel, vybetónovali plochu okolo pomníka, technické a záhradnícke služby obnovili kvetináče a kroviny, priestor okolo ktorých vysypali štrkom.

A tak hoci skromne, ale úprimne a srdečne sme si mohli na deň presne pripomenúť jeho „narodeniny“. Veríme, že bude naďalej slúžiť účelu, pre ktorý ho vďační Michalovčania postavili pred 76 rokmi, a že sa pri ňom i vo všetkých dňoch pristavia ľudia, aby si pripomenuli tých, ktorí v ťažkej dobe za cenu svojich životov umožnili urobiť z Michaloviec jedno z najkrajších miest na Slovensku.

foto autor

Hrob v Strelníkoch

Vlasta Chriaštelová,
predsedníčka ZO SZPB Strelníky

Je to symbolický hrob, nachádzajúci sa v katastri obce Strelníky, v časti zvané Hájny Grúň. Pôvodne do spoločného hrobu pochovali obyvatelia obce vojakov 6. divízie 4. rumunskej armády, ktorí bojovali za oslobodenie obce do 21. 3. 1945 a v okolitých horách našli svoju smrť. Po

2. svetovej vojne boli telesné pozostatky vojakov exhumované a prenesené na cintorín rumunskej armády do Zvolena. Symbolický hrob je spomienkou aj na padlých príslušníkov 3. partizánskeho pluku kapitána Kaličenka počas SNP. Každoročne si členovia našej ZO SZPB uctia pamiatku padlých osloboditeľov položením venca a zapálením sviečky pri symbolickom hrobe.

foto autorka

Oslobodenie Starej Ľubovne

PhDr. Lýdia Hricíková, členka predsedníctva ObIV SZPB v Starej Ľubovni

Aj v okrese Stará Ľubovňa sme si pripomenuli 76. výročie oslobodenia. Podujatia sa začali 21. a vyvrcholili 25. januára v okresnom meste. Predseda oblastného výboru Zväzu plk. Václav Homišan pripomenul obeť vojakov 1. gardovej armády genplk. Grečka, ktorí padli na území okresu pri jeho oslobodzovaní: „Nech žijú v našich srdciach, myšlienkach a hlavne v našich činoch.“

V. Homišan v príhovore zdôraznil, že „nesmieme zabúdať, ale naopak z tejto histórie sa musíme poučiť, zvlášť

v dnešnej dobe, kedy neonacizmus sa začína prebúdať a dáva čoraz hlasnejšie a ostrejšie o sebe vedieť“, zdôraznil.

Na pietnom akte v Starej Ľubovni sa za prísnych protiepidemiologických opatrení zúčastnila delegácia predsedníctva ObIV SZPB. Predsedníčka mestskej organizácie v Starej Ľubovni Edita Oláhová poeticky povedala: „Znova je ticho, len mäkučký sneh, ktorý sa pomaly a isto vtiera na obuv, akoby chcel prebudiť spomienky na drahých, ktorí obetovali počas 2. svetovej vojny to najcennejšie. Viem, že sloboda, tá úžasná tanečnica v tom boji zabudla na strach, ktorá odmietla všetko neľudské, fašistické, nacistické i nehu-

mánne. Priatelia, nedajme slobode zlomiť krídla, veď práve ona je v každom z nás.“

Sprievodným podujatím osláv bola online beseda pod názvom Oslobodenie okresu Stará Ľubovňa, ktorú 24. januára uskutočnilo Ľubovnianske osve-

tové stredisko (ĽOS) Stará Ľubovňa. Hostami boli predseda Historicko-dokumentáčnej komisie pri ObIV SZPB Ladislav Šlachťovský a historik a genealóg Eduard Laincz. Záujemcovia o našu históriu si ju môžu pozrieť aj na Youtube a Facebook profile ĽOS.

Príhovor predsedu ObIV SZPB V. Homišana.

foto Helena Homišanová

Slovenské Drážďany bez pamätníka. Zatiaľ

Štefan Horváth a Martin Krno, členovia Redakčnej rady Bojovníka
Foto: archív Františka Daniela

Hrôzy vojny zažívali nielen muži na fronte, ale aj obyvatelia miest a obcí v zázemí. Stali sa terčom leteckých útokov najmä pre strategickú polohu svojich sídlisk, ktoré boli centrami priemyselnej, osobitne zbrojárskej techniky, alebo významnou križovatkou dopravných tepien.

Ten posledný prívlastok prislúcha i Novým Zámkom. V medzivojnovom období boli štvrtým najväčším mestom na Slovensku, no po trojnásobnom krvavom masakri sa z toho nikdy celkom nespamätali. V novembri 1939 toto južanské mesto okupovalo horthyovské Maďarsko. Do sféry záujmu spojeneckých vojenských plánovačov sa však dostali až o päť rokov.

Osudný dopravný uzol

Po železnici cez Nové Zámky prechádzali hore-dole nacistické vojenské jednotky a ťažká technika. Tento strategický bod z hľadiska dopravnej infraštruktúry prispel k bombardovaniu v slovenských pomeroch podobnému tomu v Dráž-

ďanoch, na ktoré anglo-americké vzdušné sily 13. až 15. marca 1945 zhodili 3 900 ton výbušných a zápalných bômb, čo si vyžiadalo do 25-tisíc ľudských životov.

Nové Zámky sa stali terčom 15. americkej leteckej armády umiestnenej na základni v Bari na juhu Talianska. Nálety sa uskutočnili v dňoch 7. a 14. októbra 1944 a potom 14. marca nasledujúceho roka zväčša štvormotorovými bombardérmi Boeing B-17 Flying Fortress a Consolidated B-24 Liberátor, pričom ich sprevádzali stíhačky Mustang P-51.

Prvé masové bombardovanie sa konalo v dvoch vlnách popoludní. Američania sa zamerali na železničnú stanicu, zriaďovacu stanicu Piritov, ale i na

obytnú štvrť Kolónia. Celkovo zhodili 395 ton bômb s výbušnou látkou RDX. Kobercové nálety zanechali za sebou zničenú nemeckú vojenskú techniku, naloženú na nákladných vozňoch, zbúrané budovy, rodinné domy i bytovky, kde bývali železniční robotníci.

Podľa odhadov vtedy zahynulo cca 2 000 miestnych obyvateľov a prechádzajúcich cestujúcich. Bombardovanie vyradilo z prevádzky rušňové depo, na jeho území napočítali 364 kráterov a v obvode železničnej stanice znefunkčnených 40 rušňov a 1 370 vozňov. O týždeň na to sa mesto opäť stalo cieľom spojeneckých náletov. Krátko pred obedom poslali Američania na stanicu a jej okolie 96 ton a o 12:18 ďalších 48 ton bômb.

Keď vojská 2. ukrajinského frontu maršala Rodiona J. Malinovského viedli úspešné boje v priestore dolného Hrona, 14. marca 1945 došlo k tretej, najničivejšej pohrome. Prítom Novozámčanov od oslobode-

Na dodatočne kolorovanej fotografii zbombardované Nové Zámky, v pozadí veža rímskokatolíckeho Kostola Povýšenia sv. kríža.

nia delilo iba pätnásť dní! Spojenecké letectvo sem zhodilo vyše 150 ton prevažne trhavých bômb. Očividne sa tým nemali zničiť len zvyšky železničného depa a koľajníc, no aj mesto, v ktorom sa v tom čase už nenachádzalo významnejšie zoskupenie nepriateľských vojsk.

Centrum ľahlo popolom

Bomby v šiestich vlnách padali na stred Nových Zámkov i na predmestia, o čom svedčilo množstvo zasiahnutých domov a krátery ďaleko od železničných objektov. O život prišlo asi 4 000 osôb. Mnoho tiel sa nedalo identifikovať a na výrobu rakiev sa používali dosky z drevených plotov. Takmer všetky najkrajšie budovy v meste kruté nálety zlikvidovali, prípadne natoľko poškodili, že ich museli po vojne zbúrať. Išlo napríklad o historický Hotel Zlatý lev, starodávnu radnicu či Arcibiskupský palác, ktorý slúžil svojho času ako sídlo tureckých pašov a Františka II. Rákociho.

Podľa štatistiky na vtedajší Slovenský štát dopadlo 1 371 ton bômb, no na Nové Zámky až 817 ton! Z pôvodných 3 394 domov ľahlo popolom 2 023.

Mnohé museli následne zvaliť, iné si vyžadovali nákladnú asanáciu. V povojnovom období zaznamenali chronický nedostatok bytov, na bývanie sa prebáľali i pôvodné hospodárske objekty.

Možno to znie neuveriteľne, ale ani po 76 rokoch sa obeť najtragickejšieho bombardovania na Slovensku a ich príbuzní nedočkali dôstojného pamätníka. Len na Cintoríne sv. Jozefa nájdete na tie krvavé udalosti skromnú spomienku v podobe kríža a pamätnej tabule. Občianske združenie Za troma mostami sa od roku 2014 usiluje túto situáciu zmeniť. Rozbehlo petíciu, vypísala sa verejná súťaž.

Pokrčená koľaj – tak nazval autor víťazného návrhu novozámocký rodák, akademický sochár Roman Hrčka návrh pomníka, ktorý by mal stáť pred železničnou stanicou. Ako nás informoval agilný predseda združenia František Daniel, ktorý ako chlapec zárazkom prežil tú spúšť v zasypanom rodinnom bunkri na záhrade, v najbližších dňoch bude mestské zastupiteľstvo rokovať o finančnej dotácii na tento projekt. Držíme palce!

Navrhovaný pamätník pred znovu postavenou železničnou stanicou predstavuje pokrytú koľajnicu, ktorá má odkazovať na tragické bombardovania mesta v rokoch 1944 a 1945.

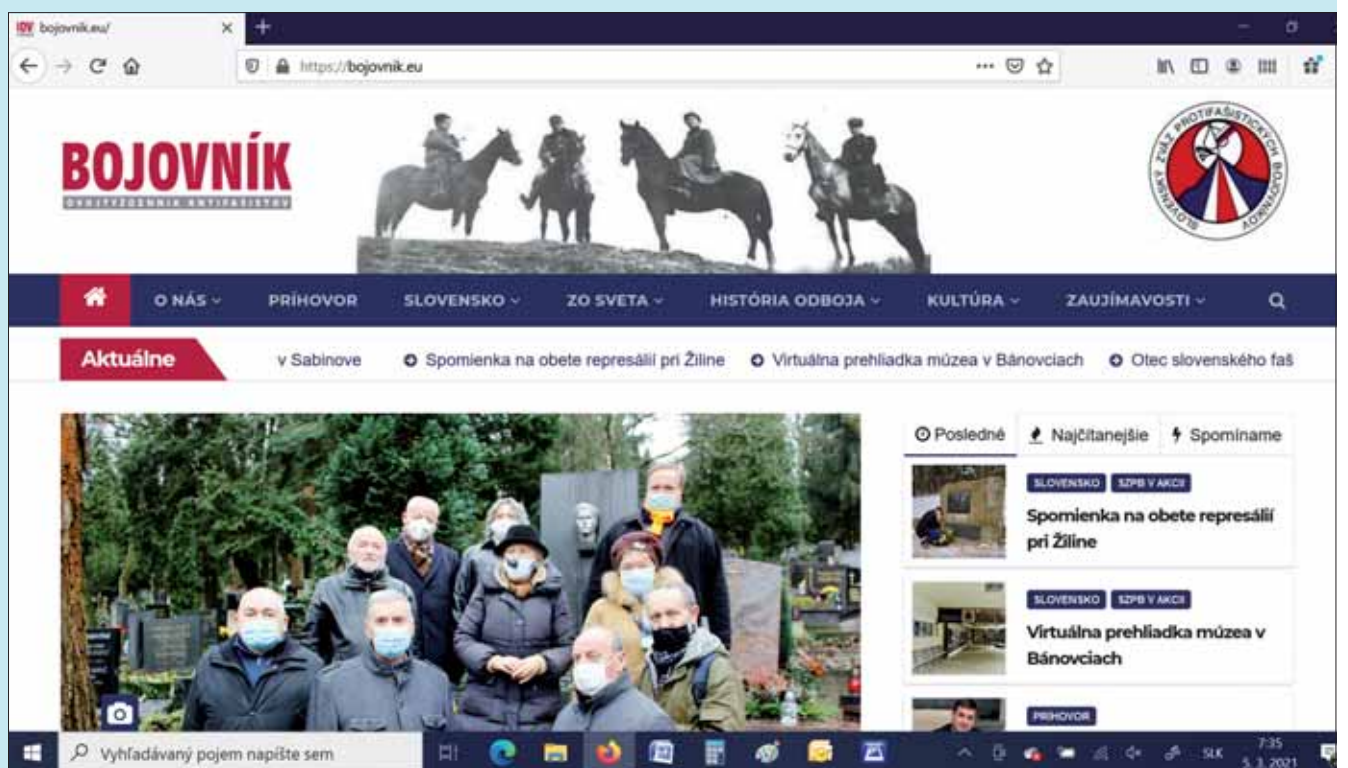
Bojovník na webe!

Bojovník sa stáva plnohodnotným multimediálnym informačným a publicistickým nosičom. Odteraz nás nájdete aj na elektronickej adrese www.bojovnik.eu. Naš web obsahuje všetko, čo zverejňujeme v tlačenej podobe novin, ale aj oveľa viac. V prípade novin musíme rešpektovať prirodzené obmedzenia ich rozsahu, preto na našom webe nájdete k článkom oveľa viac fotografií a postupne pribudne aj ďalší multimediálny obsah – videozáznamy z podujatí, audio- či videozáznamy z rozhovorov, a tým všetkým môžete k obsahu digitálneho Bojovníka prispieť aj vy. Ak chcete zverejniť svoj (multimediálny) príspevok, pošlite ho na adresu media@szpb.sk.

Naše internetové stránky budú reagovať aj na aktuálne udalosti, nebudú len digitálnou obdobou tlačenej verzie. Ich obsah budeme rozširovať a dopĺňať podľa záujmov a potreby vás, našich čitateľov. Veríme, že tak oslovíme aj mladšiu čitateľskú generáciu, ktorá je zvyknutá hľadať a prijímať informácie najmä z digitálnych médií. Obsah webu www.bojovnik.eu bude všetkým prístupný bezplatne.

SZPB aj týmto krokom dokazuje, že je modernou organizáciou, ktorá otvára dvere všetkým slovenským antifašistom.

Redakcia

- **Banská Bystrica – Radvaň:** Pavol Barth 87, Mgr. Pavel Čupka 75, Edita Olajcová 70 a Jarmila Blaščáková 65 rokov.
- **Banská Bystrica – Stred:** Jozef Sokol 96 a Vilma Barancová 81 rokov.
- **Banská Bystrica, Tr. SNP:** Jolana Uramová 84 rokov.
- **Bardejov 1:** Anna Mihalčinová 93, Mária Šcerbová 92, Anna Cidilková 83 a Dušan Roguľa 60 rokov.
- **Bardejov 2:** Anna Kubišová 92, Mária Folťová 82, Anton Kubík a Andrej Kundrat 75, Mária Sosenková 70 a Jozef Litavec 60 rokov.
- **Bardejov 3:** Mária Hudaková 86, Mária Mikulová, Anna Hlohincová a Ján Zajac 80, Kristína Šmyľňaková 70, Mária Galuščáková a Jozef Čupa 65, Lubomír Stach 55 a Mário Popovič 40 rokov.
- **Bardejov 4:** Vasil' Hudák a Oľga Jaščušová 80, Magdaléna Delejová, Kveta Adamišinová 70 a Juraj Voľanský 65 rokov.
- **Bojnice:** Veronika Tomeková 70 a Ing. Jozef Solárik 65 rokov.
- **Bracovce:** Mária Benejová 89, Helena Bakajsová 87, Ondrej Gorol' 75 a Ernest Kináč 65 rokov.
- **Bratislava 7:** Anna Haličková a Celestín Smoleň 94, Anna Bergerová 91, Anna Ristteterová 86 a Vladimír Frank 80 rokov.
- **Bratislava 29:** Mária Rakovická 83 rokov.
- **Cigelfka:** Peter Zakuťanský 60 rokov.
- **Cinobaňa:** Jozefa Hrašková 90 rokov.
- **Čaňa:** Ladislav Rusnák 86, Bartolomej Šoltés 75 a Ing. Gabriel Faltín 60 rokov.
- **Čierny Balog:** Jozef Pančík 81 a Štefan Bencko 70 rokov.

- **Gemerská Poloma:** Mária Ďuričeková 85, Ondrej Lišuch 75, Ondrej Greško a Ján Greško 70 rokov.
- **Harmanec:** Jozef Žabka 70 rokov.
- **Hatalov:** Anna Katová 89 rokov.
- **Hažlín:** Mária Marcinová 88 a Anna Leškaničová 55 rokov.
- **Hernik:** Amália Kravcová 80 rokov.
- **Hniezdne:** Jozefína Guregová 70 a Katarína Compl'ová 50 rokov.
- **Hrabské:** Anna Tokarčíková 80 rokov.
- **Hrušov /oblvc/:** Katarína Fašangová 91 a Mária Hajdúchová 75 rokov.
- **Chmel'ová:** Fedor Zbihlej 80 a Anna Prokipčáková 65 rokov.
- **Choňkovec:** Mária Copková 91 rokov.
- **Jarabina:** Darina Choborová a Vasil' Hlinka 65, Stanislava Vidová 55 rokov.
- **Jenkovec:** Mária Žecová 82 rokov.
- **Kamienka:** Mária Kuščáková 80, Peter Sivul'ka 65 a Juraj Mošon 60 rokov.
- **Kežmarok:** Anna Orinčáková 95 a Ing. Ján Mucha 55 rokov.
- **Kordíky:** Jozef Donoval 80 rokov.
- **Košice Juh:** Anna Šipošová 45 rokov.
- **Košice Sever:** Paulína Skoncová 75 rokov.
- **Košice KVP:** Ing. Martin Greša 40 rokov.
- **Kremnica:** Lúbia Négerová 55 rokov.
- **Križe:** Eva Jančoškova 35 rokov.
- **Kružľová:** Mária Vančíšinová 81 rokov.
- **Kurov:** Anna Repová 70 a Pavol Host 60 rokov.
- **Lenártov:** Helena Jajková 60 rokov.

- **Lipany:** Mária Hromjáková 90 rokov.
- **Liptovský Mikuláš:** Ing. Anna Binková 75 rokov.
- **Livov:** Jolana Falatová 65 a Ján Hnatko 60 rokov.
- **Lučenec II.:** Milan Zuba 84, Pavel Beňuš a Viera Džurová 70 rokov.
- **Medzibrod:** Zdenka Huťková 70 rokov.
- **Medzilaborce:** Michal Varchola 82 a Andrej Mihalič 65 rokov.
- **Michalovce:** Katarína Zajacová 81, Jolana Hrabovská 80 a Miroslav Vataha 65 rokov.
- **Myjava:** Štefan Dekánek 94, Anna Bagalová 87, Anna Visel'ková 86 a Ing. Pavel Holič 65 rokov.
- **Nižný Žipov:** Mária Spišáková 40 rokov.
- **Nová Ľubovňa:** Jozef Hudák 70 rokov.
- **Novosad:** Jozef Figel' 65 rokov.
- **Ostrý Grúň:** Anna Matzenauerová 87 a Emília Šurianska 83 rokov.
- **Petrovce n/Laborcom:** Jozef Jaščur 70 a Lúbia Juhásová 65 rokov.
- **Plaveč:** Jozef Zreľák 65 rokov.
- **Podolíne:** František Timčák 84 rokov.
- **Poltár:** Július Kurčík 81 rokov.
- **Pôtor:** Mária Torňošová 85 rokov.
- **Prešov, klub pri ZV SR:** Jozef Sabo 60 rokov.
- **Prievidza:** Milada Čajková 94, Štefánia Pedjačová 84 a Mária Mrázeková 80 rokov.
- **Rajec:** Mária Smutná 70 rokov.
- **Rožňava:** Mária Homolová 93, Priska Jeftušenkova 91, Mária Cmoríková 75, Anna Rozíková a Jozef Žolna 70, František Dananaj 65, Gabriela Ko-

- lesárová 60 a Gabriela Pančová 40 rokov.
- **Sliach:** Zuzana Závacká 96, Júlia Nádvorníková 94, Alexander Majtán 86 a Ing. Pavel Murín 83 rokov.
- **Snakov:** Andrej Kocúr 75 rokov.
- **Stará Ľubovňa:** Helena Kičurová 80 rokov.
- **Stará Turá:** Dagmar Racková 87 a Tomáš Nerád 70 rokov.
- **Stebník:** Mária Mlynarová 80 a Anna Peregrimová 70 rokov.
- **Strážske:** Lúbia Čierniková 55 rokov.
- **Stropkov:** Ján Slivka 70 rokov.
- **Sučany:** Anna Lamošová 81 a Ludmila Christovová 70 rokov.
- **Šambron:** Štefan Bobuľský 75 rokov.
- **Šarišské Jastrabie:** Mária Krajňáková 85 rokov.
- **Timače:** Jozefína Turbová 70 rokov.
- **Trenčín 1:** Edita Cvachová 96, Augustína Kuricová 94, Viera Andrisová 60 a Alena Macharová 55 rokov.

- **Trhovište:** Štefan Plešavský 75 rokov.
- **Turany:** Milan Hulec 85 a Eliška Sajdaková 70 rokov.
- **Úbrež:** Mária Dzvoničková 87 rokov.
- **Varadka:** Mária Krušková 70 a Anna Rohaľová 70 rokov.
- **Veľké Kapušany:** Marián Pogán 60 rokov.
- **Veľké Teriakovce:** Jozef Ráč 81 rokov.
- **Veľký Lipník:** Mária Labantová 83 rokov.
- **Vinné:** Jozef Bigán a Mikuláš Jasečko 81 rokov.
- **Vráble:** Mária Berhelová 83 rokov.
- **Vysoká nad Kysucou:** Anna Malíková 70 rokov.
- **Vyšná Olšava:** Ján Vook 81 rokov.
- **Zalužice:** Jozefa Marcinčáková 70 rokov.
- **Zemianske Kostol'any:** Peter Plevka a Mária Ďurtová 70 rokov.
- **Zlatá Baňa – Sekčov:** Margita Galová 91 a Milan Macej 70 rokov.

Jubilantom srdečne blahozeláme.

Navždy sme sa rozlúčili

- **Bardejov 3:** s 94-ročnou Annou Kendrovou, 66-ročným Ing. Jánom Kapcom a 64-ročným MUDr. Andrejom Havrilom.
- **Halič:** s 80-ročným Karolom Podhradským.
- **Hrabské:** s 90-ročnou Máriou Draganovou a 88-ročnou Máriou Glitovou.
- **Medzibrod:** so 75-ročným Ing. Mariánom Veselským.
- **Michalovce:** s 94-ročným plk. v. v. Imrichom Galským.
- **Partizánske:** s 50-ročným

- nadrotmajstrom Štefanom Ševčíkom.
- **Stropkov:** s 90-ročnou Annou Maruščákovou, 57-ročným Miroslavom Fečkom a 76-ročným Jozefom Kimákom.
- **Trenčín 1:** s 84-ročnou Annou Blažkovou.
- **Turany:** s 91-ročnou Helenou Húdryovou.

Česť ich nehynúcej pamiatke!

Za Rudolfom Babekom

Vlasta Kasalová
predsedníčka ZO SZPB Hrušov

Vo veku 84 rokov nás 6. februára navždy opustil Rudolf Babek. Ako 9-ročné dieťa stál zoči-voči zbrani nepriateľského vojaka. Hrdinský čin suseda mu zachránil život. Nerád o tom hovoril.

Pochádzal z Novej Lehoty neďaleko Nového Mesta nad Váhom. Jeho rodičia sa zapojili do odboja proti fašizmu. Riskovali svoje životy, i životy svojich blízkych ako pomocníci a podporovatelia partizánov.

V roku 1946 sa rodina presťahovala do Hrušova v okrese Galanta. Do rodného kraja sa však rád vracal. Činnosť našej organizácie podporoval už pred rokom 2004, kedy sa stal jej členom. Zú-

časťoval sa na všetkých podujatiach, ktoré sme organizovali. Za svoju aktívnu činnosť mu Ústredná rada v roku 2019 udelila Pamätný list. Láska k rodine, k práci, k športu a k pôde ho sprevádzali celým životom. S manželkou doopatrovali rodičov a vychovali tri deti. Naposledy sme sa stretli v auguste. Pre jeho priateľskú, ústretovú, veselú, dobrosrdečnú, optimistickú povahu sme ho všetci veľmi radi. Odkaz boja proti fašizmu podporoval celý život.

Zdravotné problémy niesol hrdinsky, COVID-19 však ukončil jeho životnú púť. Ďakujem všetkým, ktorí mu pomáhali a vzorne s láskou sa o neho starali v posledných dňoch jeho života. Navždy zostane zapísaný v našich srdciach.

Zomrel Stanislav Štamposký

Július Uhrecký, Nová Baňa

V máji už neoslávime jeho 95. narodeniny – 20. februára zomrel slušný človek, priamy účastník Povstania, partizán Stanislav Štamposký. Odpočívať bude v Leviciach vedľa svojej manželky.

Rodák z Pukanca mal neľahký vstup do života dospelého človeka. Málokto sa stane mužom takým spôsobom – Povstanie vypuklo, keď mal len pár mesiacov 18 rokov. Dokázal sa voči votrelcom postaviť ako člen partizánskej skupiny Jánošík, ktorá vyvíjala činnosť v oblasti Pukanca, ale aj v teritóriu Brehovo, Novej Bane a Rudna nad Hronom. Roky 1944-45 boli jeho prvou životnou skúškou a stretnutím s krutou vojnovou realitou.

Po oslobodení pracoval ako lesník v Štátnych lesoch v lokalite Janovej Lehoty a Kosorína, neskôr ako vedúci výroby v novobanskom Drevorobe. Založil rodinu, ale za krátky čas ovdovel. Do života pripravil

svojich päť ratolestí.

Členom Zväzu bol vyše polovicu svojho života. Viac ako 40 rokov viedol ZO SZPB v Novej Bani a dlhé roky bol členom predsedníctva oblastného výboru v Žiari nad Hronom.

Jeho prácu ocenili orgány Zväzu vzácnymi vyznamenaniami. Bol aj dôstojníkom v zálohe a získal medaily, ktoré mu udelilo Ministerstvom obrany SR. S. Štamposký si zachovával optimizmus, usmiatu tvár, obetavosť, ochotu spolupracovať a pomáhať. Aktivitou a vitalitou dokázal riešiť životné problémy. Bol pre nás príkladom ľudskej vyrovnanosti, skromnosti a pokory. Radi sme s ním v našej organizácii spolupracovali. Kapitola jeho pozemskej púte sa uzatvorila. On odchádza, ale práca, ktorú vykonal pre dobro našej spoločnosti, zostáva.

Politické hry so Sputnikom V

Maroš Roman

Ruská vakcína proti COVID-19 sa v uplynulých dvoch týždňoch stala silnou politickou témou v rámci celej Európskej únie. Napätie vyvoláva aj v Nemecku, kde kancelárka Angela Merkelová ešte pred mesiacom telefonovala priamo s Vladimírom Putinom.

Prezidenta presviedčala, aby Rusko rýchlo požiadalo Európsku liekovú agentúru (EMA) o registráciu vakcíny. Agentúra Bloomberg vtedy zdôraznila, že sa takto vo verejnoprávnej televízii naposledy národu prihovarila v júni, keď predstavila krízové ekonomické opatrenia vlády, aby upokojila rastúce napätie v spoločnosti. Dokazuje to, akou silnou témou je používanie ruskej vakcíny i pre Nemcov.

Mnohí európski politici minulý týždeň verejne privítali rozhodnutie EMA začať predbežné schvaľovanie vakcíny Sput-

nik V. Ide o krok, ktorý smeruje k urýchleniu jej registrácie pre používanie v EÚ. Aktuálne takto preveruje vakcíny od spoločností CureVac a Novavax.

Bezpečná a účinná vakcína

Celá debata sa za pár týždňov výrazne posunula. Európske médiá spochybňovali účinnosť či dokonca bezpečnosť vakcíny, ktorá bola registrovaná ako prvá na svete. Odborníci boli skeptickí, pretože chýbali recenzované dôkazy. Lenže po ich zverejnení medicínske spochybňovanie vakcíny utíchlo a aj predošlí kritici priznávajú, že má vysokú účinnosť. Viacerí zdôrazňujú jej kvalitu, keďže je vybudovaná na báze umítneného vírusu a nie len vybraného kyseliny mRNA.

Na margo novembrového vyhlásenia ruskej štátnej televízie, že vakcína je „rovnao jednoduchá a spoľahlivá ako útočná puška Kalašnikov“, teraz brit-

ský denník The Financial Times napísal: „Po zverejnení štúdií dokazujúcich účinnosť vakcíny na úrovni 91,6 % môže Sputnik V nahradiť Kalašnikov ako ruský najatraktívnejší exportný artikel.“

Zaujím rastie raketovým tempom. Generálny riaditeľ Ruského fondu priamych investícií (RDIF) Kirill Dmitrijev oznámil, že Sputnik V je registrovaný v 37 krajinách s 1,1 mld. obyvateľov. Je teda zrejme, že rovnako, ako pri iných vakcínach aj v prípade ruskej dopyt výrazne prevyšuje ponuku. RDIF preto hľadá výrobcov po celom svete.

Ani Sputnika nie je dostatok

Dmitrijev noviny Financial Times informoval, že zatiaľ našli externých výrobcov v Číne, Južnej Kórey, Iráne a Indii. V Brazílii a Srbsku budú produkovať pre domáci trh. „Máme partnerov, ktorí sú naozaj veľkí

foto sputnikvaccine.com

a tí budú vyrábať pre celý svet. A máme pár malých, ktorý sa zamerajú najmä na uspokojenie domáceho dopytu,“ vysvetlil Dmitrijev. „To je náš prístup: riešiť veľkú produkciu, ako aj miestnu dostupnosť vakcíny.“

EMA môže onedlho vydať podmienenčnú a možno aj finálnu registráciu Sputnika V. Európsky trh však dozaista nezaplaví. Výrobná kapacita aktuálne nestačí pokryť ani dopyt v krajinách, kde vakcínu už zaregistrovali. Rusi postu-

pujú rozumne a logicky. Nechcú sa stať hlupákmi, či podvodníkmi, ako európski a americkí výrobcovia, ktorí veľa narušovali a teraz to nevedia splniť. Rusi radšej „hrajú“ na očakávania, ktoré nemôžu naplniť kvôli protiruskej zaslepenosti európskych politikov. A smejú sa, ako sa im darí znervózňovať a rozdeľovať (hlúpych) politikov v EÚ. Lenže toto nie je ruský vynález – takto vyzerá štandardná veľmocenská medzinárodná politika.

Jasný postoj: Nie!

Branislav Balogh

Členovia a aktivisti Maďarského zväzu odporu a antifasistov (MEAS) si 13. februára pripomenuli oslobodenie Budapešti. Na podujatí bola zastúpená aj medzinárodná Asociácia antifasistov (FIR), ktorej predseda Vilmos Hanty vo svojom prejave zdôraznil nevyhnutnosť zaujatia jednoznačného stanoviska voči fašizmu. Upozornil, že v živote človeka sa často stáva, že nemôže povedať áno-áno, nemôže povedať áno-alebo, ale musí zaujať jasný postoj: áno alebo nie! Nesmieme ustúpiť, aj keď pripúšťame, že boli i takí, ktorým sa subjektívne nežilo zle. Tak oslobodenie Budapešti pred 76. rokmi prinieslo mier a slobodu. Parafrazoval básnika: „Nastala jar a tmavý dym múk sa rozplynul.“ Pripomenul tiež ľudský rozmer tragédie vojny, ktorá zasiahla mnoho rodín. Podujatie sa pre pandémiu konalo v komornom duchu, no za účasti zástupcov širokého spektra demokratických politických strán a starostu budapeštianskeho siedmeho okrsku Pétera Niedermüllera.

Účastníci spomienkového podujatia (V. Hanty druhý zľava spomedzi rečníkov, s vlajkou v ruke). foto: fir.at

Esesáka vyhostili po 61 rokoch

Braňo Ondruš

Americké ministerstvo spravodlivosti deportovalo 20. februára bývalého dozorcú v nacistickom koncentráku v Meppene, 95-ročného Karla Bergera. Nemecké úrady oznámili, že ho doma žiadne vyšetrovanie nečaká a bude môcť pokojne a slobodne dožiť v zariadení pre seniorov, kde sa o neho pekne postarajú. Naďalej bude poberať aj penziu.

Berger sa nikdy neschovával, ani si nezmenil meno. V Spojených štátoch žil od roku 1959. Denník The Washington Post lakonicky konštatuje, že „pokojne býval v ranči na slepej ulici v Oak Ridge v štáte Tennessee.“ Odišiel tam ako slobodný človek a po celý čas zostal občanom Spolkovej republiky Nemecko.

Od dovŕšenia dôchodkového veku poberal v USA penziu,

ktorú mu posielal nemecký penzijný ústav v zmysle zákona. Terajšie konanie Bergera prekvapilo aj preto, lebo penziu mu vypočítali i za roky „vojrovej služby“. Nemecké úrady teda mali presné informácie o jeho činnosti a pracovnom zaradení počas druhej svetovej vojny – aj za prácu dozorcú v koncentráku mu priznali vysokú penziu, ktorá mu umožnila žiť spokojný život v USA.

Jeho minulosť poznali

Zarážajúce na prípade je, že už v roku 1950 vytiahli z Baltského mora loď, na ktorej našli identifikačné karty príslušníkov SS. Hoci loď päť rokov predtým potopili Spojenci, mnohé karty boli dobre čitateľné a jedna z nich patrila práve Bergerovi. Podľa nej narukoval v roku 1943 a SS ho prideliť na stráženie tábora Meppen.

Ten patril do súboru koncentrákov Neuengamme. Keď sa

Friedrich Karl Berger v roku 1959. foto Ministerstvo spravodlivosti USA

v marci 1945 priblížili britské a kanadské jednotky, väzni absolvovali strastiplný presun. Podľa ministerstva spravodlivosti USA si násilná evakuácia v neľudských podmienkach počas dvoch týždňov vyžiadala životy asi 70 väzňov. V súdnom rozhodnutí o deportácii Bergera sa zdôrazňuje, že nikdy nepožiadol o preloženie od strážnej služby. V Meppene boli uväznení „Židia, Poliaci, Rusi, Dáni, Holanďania, Lotyši, Francúzi,

Taliani a politickí oponenti“ nacistov. Najpočetnejší boli ruskí, holandskí a poľskí civilisti.

Bergerovu deportáciu nariadil súd v Tennessee po dvojdnovom procese pred rokom. Rozsudok uvádza, že väzni v Meppene žili počas zimy 1945 v „hrozných“ podmienkach a ich vykorisťovanie malo podobu nútených prác vonku „až do vyčerpania a smrti“. Súd ďalej zistil, že Berger pripustil, že strážil väzňov, aby im zabránil v úteku počas pracovného dňa od úsvitu do súmraku, na ceste na pracoviská a späť do esesáckeho tábora.

Desaťtisíce obetí

Celý systém Neuengamme – ktorý zahŕňal desiatky táborov – väznil okolo 100-tisíc mužov a žien, z ktorých asi 40 až 55-tisíc zomrelo. Berger strážil jeden z táborov, v ktorých bolo 3 až 4-tisíc väzňov.

Žalobu na Bergera podal špeciálny prokurátor Eli Rosenbaum na základe tzv. Holtzmanovho dodatku k zákonu o prisťahova-

lectve a občianstve z roku 1978, lebo sa dobrovoľne podieľal na nacistickej perzekúcii. „Od začiatku programu na odhaľovanie, vyšetrovanie a odstraňovanie nacistických prenasledovateľov v roku 1979 zvíťazilo ministerstvo spravodlivosti v sporoch proti 109 jednotlivcom,“ uvádza sa v tlačovej správe.

Nadosmrti bez trestu

Hoci generálny prokurátor Monty Wilkinson vyhlásil, že „Spojené štáty nie sú zasľúbenou zemou pre tých, ktorí sa podieľali na nacistických zločinoch proti ľudskosti,“ Berger tam v pokoji a pohodlí prežil väčšinu svojho života. Svoje vyhostenie označil za „smiešne a neuveriteľné po 75 rokoch.“ A ako skonštatoval jeho advokát po prilete do Nemecka, jeho klient prežije zvyšok života „v bezpečí, zdraví a na slobode“.

Na rozdiel od jeho obetí, za prenasledovanie a smrť ktorých netrpel ani jedinou sekundu svojho života.

ANTON HOLLY (1915–1989), akademický maliar, grafik, karikaturista, nositeľ Radu SNP I. triedy a spoluzakladateľ Skupiny výtvarných umelcov 29. augusta patrili medzi tých, ktorí sa medzi prvými zapojili do protifašistického hnutia a osobne sa zúčastnili na Povstaní.

Rodák zo Stupavy rozvíjal svoj talent na Českom vysokom učení technickom a Prírodovedeckej fakulte Karlovej univerzity v Prahe. Učil na gymnáziu v Martine, po vzniku slovenského štátu ho za antifasistické zmýšľanie uväznil v Ilave. Neskôr pracoval v bratislavskom rozhlase, po vypuknutí SNP sa ponáhlal do Banskej Bystrice, kde pôsobil ako zástupca vedúceho Slovenského slobodného vysielateľa.

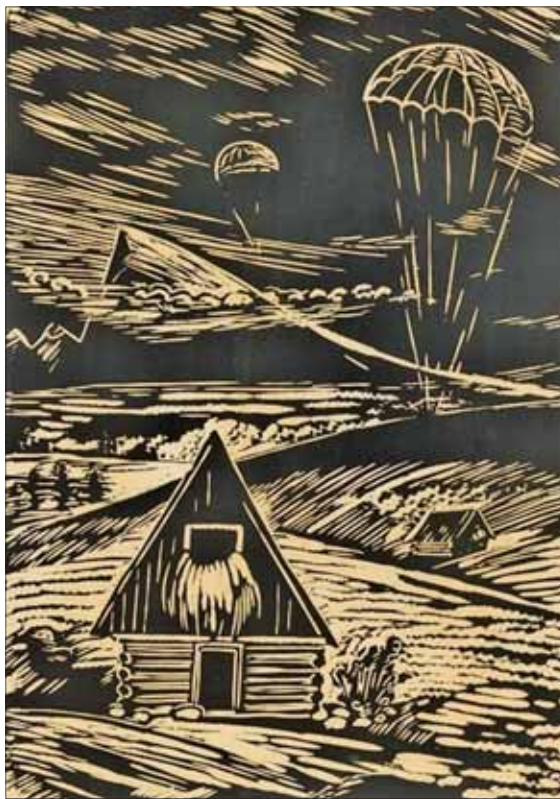
Po oslobodení viedol odbor na Povereníctve SNR pre informácie. Skúsenosti z väzenia a SNP zachytil v kresbách a grafických listoch. Bol autorom politických plagátov,

prebalov kníh, exlibrisov a prvého výtvarného návrhu typografického písma na Slovensku. Tí skôr narodení si určite pamätajú na sériu poštových známok s jeho kresbami hradov a zámkov. Do štátneho znaku ČSSR navrhol štít s partizánskou vatrou s Kriváňom v pozadí, kým verziu českého leva Milan Hegar.

Karikatúry publikoval v Smrekovom Eláne, Novom slove, Predvoji a satirickom časopise Roháč, kde bol v rokoch 1958 až 1970 šéfredaktorom. To sa mu stalo počas normalizácie osudné. V 70. rokoch sa vo svojej tvorbe venoval prírodným motívom, krajinkám, kvetom, vtáčkom. Najradšej mal hýle, ktoré v zimných mesiacoch vysedávali na mohutnom javore priamo pred oknami jeho ateliéru. V zime 1983 víchor vyvrátil starý strom, o šesť rokov na to zomrel aj majster a hýľov s červenými bruškami môžeme v Bratislave vidieť už iba na jeho obrazoch. (ao)

Náčrt návrhu na povstaleckú známku, kresba perom, štetcom tušom 1944, SNG.

Sovietska pomoc, linoryt 1946, SNG.

Sociálna poradňa

Na vaše otázky odpovedá Braňo Ondruš, bývalý štátny tajomník MPSVR SR

Som penzista, ale zdravie mi, našťastie, slúži. Musím sa však starať o svoju už takmer nevládnú manželku. Existuje nejaká pomoc zo strany štátu pri tejto starostlivosti?

Peter, Stropkov

V prvom rade máte nárok na príspevok na opatrovanie (§ 40 zák. č. 447/2018 Z.z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia). Vaša manželka však musí mať rozhodnutie o odkázanosti na takúto starostlivosť. Toto rozhodnutie vydáva úrad práce, sociálnych vecí a rodiny podľa miesta bydliska (úrad nesídlia v každom okrese, ale ich vysunuté pracoviská áno). Navrhujem, aby ste na úrad zavolať, nech vám vysvetlí, čo všetko musí obsahovať príslušná žiadosť. Posudzuje sa zdravotný stav – teda do akej miery sa človek dokáže o seba postarať sám – a potom sociálna situácia zdravotne postihnutého človeka a jeho najbližšej rodiny.

Po vydaní rozhodnutia vám na úrade poradia aj s podaním žiadosti o samotný príspevok. Jeho výška pre rok 2021 je 238,37 € mesačne. Predpokladám, že penzia je jediným príjmom pre vás oboch a teda nepracujete a môžete sa o manželku starať každý deň. To je zákonná podmienka. Avšak počas dňa vaša manželka môže navštevovať denný stacionár, prípadne jej môže obec/mesto poskytovať externú opatrovateľskú službu, najviac však v rozsahu 8 hodín mesačne.

Navyše si môžete „oddýchnuť“ aj využitím tzv. odľahčovacej služby. Aj tú má podľa zákona poskytnúť mesto/obec. Vaše opatrovanie takto nahradí niekto iný a to maximálne 30 dní v kalendárnom roku. Nevýčerpané dni si nie je možné preniesť do ďalšieho roka.

CLAUDE HOUGHTON: KRITIZOVANIE INÝCH...

dokončenie v tajničke

pomôcky: OM, NIFE, METYL	vydrž	úplne	rieka v Rusku	metropola Talianska	prudko postrčil	kyslý prípravok na ochutenie jedál	vírus, po česky	chem. zn. astátu	kopaním skypri	zemské jadro	zotváral v spánku
konflikt					nočný vták bozk				Prvá novinová spoločnosť (skr.)		
1. časť tajničky									nápis na náhrobku farba		
chem. zn. radónu			hnací stroj označoval dátumom					nádrž na čistenie dravý vták			
predložka				emócia cestovný doklad			podstavec stará bodná zbraň				
	nadšenie	výzva pohromade					kruh rozkaz			ženské meno	radikál od metánu
postavil sa							kopaním obrobím jednotka hmotnosti				
rozšiahla epická báseň				tesárska sekera chem. zn. platiny					EČV Levoče anglický šláchtic		
hrob				zavinul do plienok zvrtné zámeno				časť tenisového zápasu predložka			
2. časť tajničky								3. časť tajničky			
slávnostná sieň					vedecký názov krídla			kypril pluhom			

Správne vylúštenie tajničky z č. 3 znie: **Drž sa novej cesty a starého priateľa.** Knihu posielame Jánovi Štukovskému z Machuliniec.

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72 Bratislava, alebo na e-mail: bojovník@szpb.sk.

ZRNKÁ HUMORU

Najhoršie na tej pandémie je, že kvôli koronavírusu skolabujú aj naše tradičné rozprávky:

Šípková Ruženka sa nikdy neprebudí, pretože sa princ neodváža dať si z tváre respirátor, aby ju mohol pobozkať.

Trpaslíci vyženú Snehulienku, aby nedostali pokutu za poskytovanie ubytovacích služieb počas lockdownu.

Hlúpi Jano sa nebude môcť vybrať do susedného kráľovstva zachrániť princeznú, ak nebude mať platný výsledok testu, alebo neabsolvuje dvojtýždňovú karanténu.

Zlatovlásky sa stane Zlatodredka kvôli mesiace zatvoreným kaderníctvam.

Maruška neprinesie z lesa žiadne jahody, pretože 12 mesiačikov sa teraz môže stretávať iba prostredníctvom video konferenčných hovorov.

Popoluška nevytiahne päty z domu, pretože chytí stále novú mutáciu vírusu od holubov.

A napokon babička Červenej čiapočky zomrie od hladu, pretože namiesto v čiernom lese, býva v čiernom okrese...

* * *

Rozhodol som sa, že si zabezpečím dostatočnú zásobu kvalitnej dezinfekcie vlastnej výroby. Prvá veta v návode znela: Pripravte si liter alebo dva kvalitného čistého alkoholu.

A viac si už nepamätám...

* * *

Mal som hrozny sen. Konečne sa otvorili bary a krčmy, ale ľudia do nich púšťali postupne podľa abecedy. A v tom sne som sa volal ako ten slávny futbalista. Zinedin Zidan...